



**Збірник тез доповідей
VI Міжнародної наукової конференції**

**«ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ»:**

історичні та психологічні наслідки

*(до 40-х роковин аварії
на Чорнобильській АЕС)*

**23-24 квітня
ТЕРНОПІЛЬ-2026**

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)
Тернопільська обласна військова адміністрація
Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська атомна електростанція» (Україна)
Західний науковий центр НАН України (Україна)
Національний університет оборони України (Україна)
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)
Державний архів Тернопільської області (Україна)
Хмельницький національний університет (Україна)
"Центр міжнародної безпеки та партнерства факультету Міжнародних відносин Львівського
національного університету імені Івана Франка" (Україна)
Корпорація "Науковий парк "Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля" (Україна)
Військово-технічна академія імені Ярослава Домбровського (Польща)
Університет «Шибеницька Політехніка» (Хорватія)
Університет технологій та економіки імені Хелени Ходковської (Польща)
Державний професійно-технічний університет імені професора Едварда Щепаніка в Сувалках (Польща)
Академія прикладних наук WSHU (Польща)
Каліський університет імені Президента Станіслава Войцеховського (Польща)
Асоціація MOST UA-CZ z. s. (Чехія)

Збірник тез

**VI Міжнародної конференції
Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи:
історичні та психологічні наслідки
(до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС)**

Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки наслідки (до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС): Збірник тез VI Міжнародної наукової конференції, 23-24 квітня 2026 р. / упоряд. А.А. Криськов, О.М. Горішна, Н.В. Габрусєва – Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2026. – 162 с.

ISBN 978-617-8607-20-3

Збірник містить матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки» наслідки (до 40-х роковин аварії на Чорнобильській АЕС)

Конференція проведена Тернопільським національним технічним університетом імені Івана Пулюя 23-24 квітня 2026 р. Основне проблемне поле конференції: питання психологічної та соціальної реабілітації постраждалих під час воєнних конфліктів; основні напрямки новітніх досліджень у мінімізації наслідків воєнних конфліктів та техногенних катастроф; шляхи міжнародного співробітництва у подоланні екологічних, економічних, психологічних, соціальних проблем, пов'язаних з воєнними конфліктами та техногенними катастрофами тощо.

Всі права захищені. Жодна з доповідей цього видання не може бути повністю чи частково відтворена або розмножена електронним, механічним, фото- чи будь-яким іншим способом без попереднього письмового погодження з програмним комітетом конференції. Всі доповіді відтворено з дозволу їх авторів. Видавець не несе відповідальності за будь-який збиток, заподіяний особам чи власності внаслідок некоректності наданої в збірнику інформації або при використанні будь-яких методів, виробів чи ідей, які описано в поданих авторами доповідях.

ISBN 978-617-8607-20-3

Матеріали публікуються в авторській редакції та відображають точку зору авторів, яка може не збігатися з позицією редколегії

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПСИХОЛОГІЧНА І СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЖЕРТВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ І ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ	7
Бамбурак-Кречківська Н., канд. психол. наук, доц.	7
Комунальний заклад Львівської обласної ради Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Україна КРАНІОСАКРАЛЬНА ТЕРАПІЯ У РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ З ТРАВМАТИЧНИМ ДОСВІДОМ	
Вишньовський В.; Вишньовський В., канд. психол. наук, доц.	9
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна КОРОТКОСТРОКОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ СТАНУ КЛІЄНТА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНИХ РЕСУРСІВ	
Груць Г., канд. пед. наук, доц.	11
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна ПЕДАГОГІКА НЕВИДИМИХ СЕНСІВ: КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ У ЧАСИ ТЕХНОГЕННИХ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	
Курко Я., доц.; Босюк О.; Вальчак Н.; Казмірчук І.; Кульчицький З.	13
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПОРАНЕННЯ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ У ПЛАВАЛЬНОМУ БАСЕЙНІ	
Куценко К.	16
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ВПЛИВ ВОЄННОГО ДОСВІДУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ТА ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У МОЛОДІ	
Мешко Г., д. пед. наук, проф.; Мешко О., канд. психол. наук., доц.	18
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна ТРАВМОФОКУСОВАНА ПЕДАГОГІКА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	
Миськів А.; Чорна І., канд. психол. наук, доц.	20
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Пацалюк Л.	21
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна ГО "Країна рівності і правди", Україна ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	
Періг І., канд. психол. наук, доц.	24
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ	
Потіха О., канд. істор. наук, доц.; Чоп Т., асист.	26
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ЗАХОДИ ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ ЩОДО ЗАХИСТУ І РЕПАТРІАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ У ВОЄННИЙ ЧАС	
Сеник К.; Чорна І., канд. психол. наук, доц.	29
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ТРИВОЖНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Сеньовська Н., канд. пед. наук, доц.; Нестайко І., канд. пед. наук, доц.	32
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна	

Джерела та література

1. Beck A. T. Cognitive Therapy of Depression. New York: Guilford Press, 2021. 425 p.
2. Cuijpers P., Karyotaki E., Bisson J. I., et al. Psychological treatments of post-traumatic stress disorder: a systematic review and individual participant data meta-analysis // Psychological Medicine. 2024. Vol. 54(8). P. 1580–1588.
3. Masten A. S. Resilience in developing systems: the promise of integrated approaches // Development and Psychopathology. 2021. P. 1–15.
4. Roberts N. P., et al. Early psychological intervention following trauma: systematic review and meta-analysis // Psychological Medicine. 2023. P. 45–52.
5. Shapiro F. Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) Therapy: Basic Principles, Protocols and Procedures. New York: Guilford Press, 2018. 560 p.

УДК 316.422.44:172

Груць Г., канд. пед. наук, доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

ПЕДАГОГІКА НЕВИДИМИХ СЕНСІВ: КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ У ЧАСИ ТЕХНОГЕННИХ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У статті осмислюється феномен «педагогіки невидимих смислів» як відповіді на когнітивні та екзистенційні виклики, з якими стикаються сучасні студенти у контексті техногенних трансформацій і воєнної реальності. На основі емпіричного опитування виявлено домінування станів хронічної втоми, емоційного вигорання та зниження мотивації до навчання. Доведено, що за таких умов трансформації зазнають когнітивні процеси: зменшується здатність до концентрації, поглибленого осмислення інформації та критичного мислення, натомість посилюється фрагментарність сприйняття. Обґрунтовано необхідність переорієнтації освітнього процесу на формування внутрішніх смислових структур особистості. Педагогіка невидимих смислів розглядається як інтегративна стратегія, що поєднує когнітивний, емоційний і ціннісний виміри навчання та сприяє відновленню цілісного світогляду студента в умовах нестабільності.

Ключові слова: педагогіка сенсів; емоційне вигорання; когнітивні процеси; студентська молодь; воєнний контекст; освітнє середовище; сенсотворення; хронічна втома.

Hruts H., Ph.D. (Ped.), Assoc. Prof.

Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

PEDAGOGY OF INVISIBLE MEANINGS: COGNITIVE ASPECTS OF SHAPING STUDENTS' WORLDVIEW IN THE CONTEXT OF TECHNOGENIC AND WARTIME CHALLENGES

Abstract. The article examines the phenomenon of the “pedagogy of invisible meanings” as a response to the cognitive and existential challenges faced by modern students in the context of technogenic transformations and wartime reality. Based on an empirical survey, the prevalence of chronic fatigue, emotional burnout, and decreased motivation for learning has been identified. It is argued that under such conditions cognitive processes undergo significant transformations: the ability to concentrate, deeply process information, and think critically declines, while fragmented perception increases. The necessity of reorienting the educational process toward the formation of internal meaning-making structures of the individual is substantiated. The pedagogy of invisible meanings is interpreted as an integrative strategy that combines cognitive, emotional, and value-based dimensions of learning and contributes to restoring a holistic worldview of students in conditions of instability.

Keywords: pedagogy of meanings; emotional burnout; cognitive processes; students; wartime context; educational environment; meaning-making; chronic fatigue.

Сучасне студентство живе в умовах перманентної нестабільності. Техногенні трансформації, інформаційний шум і, найголовніше, воєнна реальність формують стан хронічної психоемоційної напруги. Молоді люди, які мають бути повні сил і планів, часто відчують емоційне вигорання, когнітивне виснаження та втрату смислових орієнтирів. Саме в цьому контексті народжується потреба в особливому підході до освіти – педагогіці невидимих сенсів (термін – Г. Груць).

У сучасному науковому дискурсі проблема сенсотворення розглядається як ключова умова збереження психологічної стійкості особистості, особливо в умовах кризи. Ідеї сенсорної регуляції діяльності та внутрішньої мотивації (зокрема у працях В. Франкла, О. Леонтьєва) дають підстави стверджувати, що саме сенс виступає інтегративним чинником, який поєднує когнітивні процеси, емоційний стан і поведінкові стратегії людини. У цьому контексті педагогіка невидимих сенсів набуває не лише освітнього, а й екзистенційного значення.

Під педагогікою невидимих сенсів ми розуміємо освітню стратегію, спрямовану не стільки на трансляцію знань, скільки на відновлення й формування внутрішніх смислових структур особистості – тих глибинних переконань, цінностей і сенсів, які допомагають людині залишатися цілісною навіть тоді, коли зовнішній світ розпадається на уламки.

Емпіричне дослідження, проведене серед 150 студентів першого та другого курсів факультету іноземних мов і факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, виявило тривожну картину. 98 % респондентів підтвердили наявність симптомів емоційного виснаження. Усі без винятку відзначили:

- постійне відчуття втоми,
- внутрішнє відчуття, що «щось зламалося всередині»,
- байдужість до навчання,
- втрату радості від процесу пізнання,
- негативні емоції під час спілкування.

Особливо тривожним є те, що ці стани переживають 17–18-річні юнаки й дівчата – у віці, який традиційно асоціюється з піком життєвої енергії та відкритості до світу. Війна радикально трансформувала їхню ієрархію смислів: питання безпеки, виживання та майбутнього витісняють академічні інтереси. Унаслідок цього зазнають змін і когнітивні процеси: знижується здатність до концентрації, глибокого осмислення інформації та критичного мислення, натомість посилюється фрагментарність сприйняття (так зване «кліпове» мислення).

У таких умовах традиційна передача знань виявляється недостатньою: студент може запам'ятати матеріал, але не знайти в ньому особистісного сенсу. Саме тому виникає потреба в педагогіці, що працює з невидимим – із внутрішніми процесами осмислення.

Педагогіка невидимих сенсів поєднує когнітивний, емоційний і ціннісний виміри навчання. Її головне завдання – допомогти студентам відновити зв'язок між знанням і життям, між тим, що вони вивчають, і тим, ким вони є.

У процесі викладання педагогіки реалізація цієї стратегії здійснюється через такі практики:

- сенсоорієнтоване навчання (акцент на запитанні «Для чого мені це?»);
- мікронавчання (урахування обмеженого когнітивного ресурсу студента);
- рефлексивні паузи;
- короткі медитативні практики;
- наративні та творчі прийоми й методи (есеї, мініатюри, діалоги, полілоги, творчі п'ятихвилинки, кола єднання, проєктні завдання);
- міждисциплінарна інтеграція.

У цих умовах трансформується і роль викладача: він постає не лише як транслятор знань, а як модератор смислів і творець безпечного освітнього середовища. Його ключові функції:

- створення психологічно безпечного простору;

- інтеграція емоційного досвіду студентів у навчальний процес;
- розвиток рефлексивних практик;
- підтримка віри у значущість знань навіть у кризових умовах.

Одним із ефективних інструментів є використання на парах вправи «Станція ДЧЦМП» («Для чого це мені потрібно?»), що дозволяє актуалізувати індивідуальні освітні запити студентів. Такий підхід сприяє переходу від формального засвоєння матеріалу до усвідомленого навчання, заснованого на партнерській взаємодії викладача і студента.

Саме тому сьогодні йдеться не лише про зміну методик, а про переосмислення самої сутності освіти.

Отже, педагогіка невидимих сенсів постає не лише як методичний підхід, а як цілісна освітня філософія. Вона відповідає на виклики часу, коли знання, позбавлене смислу, втрачає свою цінність, а студент – внутрішню опору. У світі, що переживає травму війни й перенасичення інформацією, особливої ваги набуває тиха, але наполеглива робота зі смислами – робота, яка дозволяє молодій людині не лише адаптуватися до нестабільних умов життя та кризових ситуацій, а зберегти власну цілісність і людяність.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням ефективності практик педагогіки невидимих сенсів у різних освітніх контекстах, а також із розробленням інструментів діагностики рівня сформованості смислових структур особистості студента. Особливо актуальним є міждисциплінарний підхід, що поєднує педагогіку, психологію та нейронауки у дослідженні процесів сенсотворення в умовах тривалої нестабільності.

Джерела та література

1. Ольховецький С., Ольховецький В. Про зв'язок мотивації учіння та емоційного вигорання у студентів: гендерний аспект. *Психологічний журнал*. 2025.
2. Корольова Н., Шаївська Я. Взаємозв'язок між емоційним вигоранням і психологічними ресурсами студентів у кризових умовах. *Вісник ДонНУ*. 2025.
3. Прокопенко О. Емоційне виснаження студентів та втома під час війни. Проблеми сучасних трансформацій. 2025.
4. Хижняк А. та ін. Вплив стресогенних факторів на психологічний стан студентів в умовах війни. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. 2023.
5. Яковенко О. Емоційне вигорання студентів в умовах повномасштабної війни. НаУКМА, 2023.

УДК: 613.16-06:612.

Курко Я., доц.; Босюк О.; Вальчак Н.; Казмірчук І.; Кульчицький З.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПОРАНЕННЯ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ У ПЛАВАЛЬНОМУ БАСЕЙНІ

Анотація. У публікації розглянуто психофізіологічний стан 12-ти військових віком 30-43 роки, які мають поранення.

Встановлено, що заняття у водному середовищі позитивно впливають психофізіологічний стан чоловіків, покращують та тренують силу нервових процесів та дихальну систему, і чим вища інтенсивність занять, тим кращі їхні психофізіологічні показники.

Доведено що плавання є ефективним засобом фізичної реабілітації військових з різними пораненнями та ампутаціями кінцівок.

Ключові слова: фізична реабілітація, психофізіологічні показники, захисники інваліди, війна.